

Dr Izabela Lewandowska
Mgr Anna Bogdanowicz
Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski
Olsztyn

KOMPUTEROWE METODY ARCHIWIZACJI RELACJI USTNYCH

Już w 1968 roku Krystyna Kersten w artykule *Relacje, jako typ źródła historycznego* próbowała podać definicję relacji ustnych: „W rozumieniu potocznym relacją jest narracja uczestnika wydarzeń, inspirowana przez badacza, powstała w wyniku swego rodzaju „naukowego zamówienia”¹. Do dnia dzisiejszego definicja ta nie uległa zmianie, a jedynie rozszerzeniu. Dzisiaj relacją jest wszelka wypowiedź ustna zarejestrowana na nośnikach elektronicznych lub też spisana przez prowadzącego wywiad, rozmowę. W roku 1980 odbył się XV Międzynarodowy Kongres Nauk Historycznych w Bukareszcie, gdzie także szeroko poruszono problem relacji ustnych. Tadeusz Łepkowski odróżnił wówczas historię ustną, przekazywaną w formie wywiadu, relacji lub rozmowy, świadomie zorganizowanej przez badacza, od tradycji ustnej, czyli spisanej w pamięci dziejów ludów (często plemiennych) i historii ludowej, inaczej historii „drugiego obiegu” opowiadanej w domach i kościołach². W kolejnych latach problematyką relacji ustnych i wywiadów historycznych zajmowali się: Jerzy Topolski³, Józef Ruchała⁴, Bohdan Łukaszewicz⁵ czy Izabela Lewandowska⁶.

Coraz częściej zaczęto wykorzystywać badania i doświadczenia zachodnich historyków, którzy rozwinęli metodę *oral history*. Również w Polsce w ostatnich latach powstało na ten temat kilka prac⁷. *Oral history* jest metodą dużo bardziej złożoną i

---

¹ K. Kersten, *Relacje jako typ źródła historycznego*, w: *Pamiętnik X Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Lublinie, 17-21 września 1968 r. Referaty plenarne. Sekcje VII-XI*, Warszawa 1968, s. 318.

² T. Łepkowski, *Historia ustna i „historia ludowa”*, „Kwartalnik Historyczny” 1981, nr 2, s. 441-443.

³ J. Topolski, *Teoria wiedzy historycznej*, Poznań 1983, s. 273-277 (podrozdział: „Poszukiwanie nowych źródeł. Historia oralna. Tradycja a relacja”).

⁴ J. Ruchała, *Wywiad i jego zastosowanie w dydaktyce historii*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Historia XXIII. Nauki Humanistyczno-Społeczne” 1989, z. 198, s. 105-113.

⁵ B. Łukaszewicz, *Wspomnienia i relacje jako świadectwa najnowszej historii*, w: *Życie codzienne na dawnych ziemiach pruskich. Świadectwa przeszłości*, red. S. Achremczyk, Olsztyn 2002, s. 56-62.

⁶ I. Lewandowska, *Wywiad jako technika zdobywania informacji źródłowych w badaniu historii najnowszej*, „Echa Przeszłości” 2004, T. V, s. 279-299.

⁷ J. Maternicki, *Szkola wobec historii oralnej*, „Wiadomości Historyczne” 1994, nr 2, s. 83-88. To samo jako podrozdział pt. „Historia oralna” w: J. Maternicki, Cz. Majorek, A. Suchoński, *Dydaktyka historii*, Warszawa 1994, s. 77-81; J. Maternicki, *Historia oralna*, w: *Współczesna dydaktyka historii. Zarys encyklopedyczny. Dla nauczycieli i studentów*, red. J. Maternicki, Warszawa 2004, s. 105-107; M. Kurkowska, *Archiwa pamięci – oral history*, „Historyka” 1998, T. XXVIII, s. 67-76; M. Kurkowska-Budzan, *Historia zwykłych ludzi. Współczesna angielska historiografia dziejów społecznych*, Kraków 2003; J. D. Kałwa, „Kozetka historyka”: *oral history w badaniach życia prywatnego*, w: *Rodzina – prywatność – intymność. Dzieje rodziny polskiej w kontekście*

wykorzystywaną także w innych naukach społecznych, głównie socjologii i pedagogice. Stąd też wymaga dalszych, specjalistycznych badań.

Natomiast relacje ustne można uznać za technikę zdobywania informacji, którą należy doskonalić i umiejętnie wykorzystywać w pracy badawczej nie tylko historyka, ale także archiwisty. Już od początku lat 70. XX wieku w gronach historyków i archiwistów dyskutowano o przechowywaniu materiałów audiowizualnych, m.in. wywiadów, nagrań płytowych zawierających przemówienia mężów stanu⁸. Dużą rolę w badaniach odegrało środowisko toruńskie. Opisem nowych rodzajów dokumentów archiwalnych, w tym nagrań, zajmowały się Helena Karczowa⁹ i Halina Robótka¹⁰. Ostatnia z wymienionych pań, Halina Robótka, opracowała problem standaryzacji opisów archiwalnych, opierając swoje badania na stworzonym przez prof. Bohdana Ryszewskiego i opublikowanym w pracy *Problemy komputeryzacji archiwów*¹¹, standardzie FOPAR. Należy zwrócić uwagę, że FOPAR kładzie szczególny nacisk na zasadę strukturalną, która jest idealna dla polskich archiwów (nie odbiega od Międzynarodowego Standardu Opisu Archiwalnego – ISAD). W dalszych latach nie zaniechano prac nad stworzeniem jednolitego standardu opisu archiwalnego w Polsce. Ich konsekwencją był cykl konferencji i publikacji poświęconych komputeryzacji archiwów¹². Z najnowszych badań nad archiwizowaniem dokumentów audiowizualnych w Polsce należy wymienić artykuł Kazimierza Schmidta, w którym autor zwrócił uwagę na rozbieżności w opisach archiwalnych i poruszył kwestie problemów, wynikających z archiwizacji tego typu

---

europjskim, red. D. Kałwa, A. Walaszek, A. Żarnowska, Warszawa 2005, s. 181-189; I. Lewandowska, *Źródła oralne w warsztacie badawczym historyka dziejów najnowszych i w edukacji historycznej*, w: *Źródła w edukacji historycznej. III Toruńskie Spotkania Dydaktyczne*, red. S. Roszak, M. Strzelecka, A. Wieczorek, Toruń 2006, s. 155-161; teŹże, *Problemy warsztatowe historii mówionej, czyli o tym, jak powstawały książki Edwarda Cyfusa*, w: E. Cyfus, *A życie toczy się dalej...*, cz. 2, Olsztyn 2006, s. 205-216; teŹże, *Problematyka oral history w zasobach sieci Internet*, w: *Megabajty dziejów. Informatyka w badaniach, popularyzacji i dydaktyce historii*, red. R. T. Prinke, Poznań 2007, s. 167-179.

⁸ Cz. Madajczyk, *Źródła w historii najnowszej*, „Studia Źródłoznawcze” 1972, t. XVII, s. 1-8. W artykule autor przeanalizował niektóre wątki podjęte na VI Archiwalnej Konferencji Metodycznej, która odbyła się 4-5 grudnia 1970 r. w Warszawie. Tekst został wcześniej wygłoszony w lutym 1971 r. w Instytucie Historii Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. Por. także *Niektóre teoretyczne i praktyczne zagadnienia oceny i archiwizacji materiałów filmowych i dźwiękowych*, z serii: *Przekłady z obcej literatury archiwalnej*, maszyn. powiel., Warszawa 1971.

⁹ H. Karczowa, *Rozwój form kancelaryjnych i współczesne rodzaje dokumentów archiwalnych. Dokumentacja wizualna i audialna (fotografie, filmy, nagrania)*, Toruń 1979; *Taśmoteka Archiwum Dokumentacji Mechanicznej w Warszawie. Dokumentacja dźwiękowa dotycząca lat 1901-1972*. Przewodnik, oprac. H. Karczowa, Warszawa-Łódź 1989.

¹⁰ H. Robótka, B. Ryszewski, A. Tomczak, *Archiwistyka*, Warszawa 1989, s. 162-167 (podrozdział: „Opracowanie nagrań”); H. Robótka, *Metodyka archiwalna. Opracowanie dokumentacji geodezyjno – kartograficznej, technicznej, audiowizualnej (fotografii, filmów i mikrofilmów, nagrań)*, Toruń 1988, s. 112-125, 148-162.

¹¹ B. Ryszewski, *Problemy komputeryzacji archiwów*, Toruń 1994, passim.

¹² *Komputeryzacja archiwów, t. 2, Problemy komputeryzacji archiwów: zagadnienia ogólne, opracowanie dokumentacji kartograficznej i technicznej w skomputeryzowanych systemach informacyjnych*, red. B. Ryszewski, Toruń 1996.

dokumentacji¹³. Unowocześnienie metod opisu nagrań dźwiękowych jest procesem długotrwałym. Jeszcze w początku lat 90. ubiegłego wieku podawano w polskich podręcznikach do archiwistyki stare sposoby opisu i nie poświęcano im należytego miejsca¹⁴.

Na światowym poziomie w rozwoju komputeryzacji archiwów prym wiodą Kanada, Wielka Brytania oraz Francja. W Kanadzie prace nad standaryzacją rozpoczęto już w latach 70. XX wieku. Poza teoretycznymi podstawami opracowania standardu, kanadyjscy archiwiści zdefiniowali go na poszczególnych poziomach dla różnych typów materiałów archiwalnych. Przy głównych archiwach i bibliotekach na świecie powstają archiwa historii mówionej, udostępnianie w Internecie, praktycznie dla każdego użytkownika sieci. Najbardziej znane w Europie są British Library Sound Archive, National Life Story Collection w Londynie oraz Deutsches Gedächtnis w Lüdenscheid w Niemczech. Oczywiście archiwa te nie udostępniają wszystkich informacji zgromadzonych o jednostkowej relacji ustnej – projekt jest sprowadzony do przeszukiwania podstawowych danych w poszczególnych tematycznych bazach nagrań i możliwości ich odsłuchania. Dowodem ważności historii mówionej jest także uwzględnienie jej w podręcznikach amerykańskich.

Niestety w Polsce do dzisiaj nie doczekaliśmy się jednego, wspólnego dla całego kraju Archiwum Historii Mówionej. Fragmentaryczne archiwa audiowizualne, dostępne w Internecie, tworzą stowarzyszenia i instytucje kultury, jak chociażby Ośrodek „Karta” z Warszawy¹⁵, Brama Grodzka – Teatr NN z Lublina¹⁶ czy Muzeum Powstania Warszawskiego¹⁷. Są one obszerne, aczkolwiek tematycznie związane tylko z podejmowanymi przez te organizacje problemami. Istnieje zatem potrzeba stworzenia takiej bazy danych w archiwach państwowych i instytucjach, posiadających w zasobie materiały audiowizualne, która stałaby się ogólnodostępnym archiwum źródeł mówionych. W Polsce jesteśmy na dużo niższym poziomie w opracowaniu nagrań dźwiękowych, w tym relacji ustnych, niemniej jednak cały czas obserwuje się duże zainteresowanie, wciąż trwają dyskusje nad sensem i organizacją takiej bazy.

Ze strony państwa polskiego kształtowanie zasobu nagrań leży w gestii dwóch archiwów: Narodowego Archiwum Cyfrowego (dawniej Archiwum Dokumentacji Mechanicznej) oraz Archiwum Akt Nowych. Oba archiwa sprawują nadzór nad materiałem

---

¹³ K. Schmidt, *Archiwizowanie dokumentów audiowizualnych*, w: *Dokument filmowy i telewizyjny*, red. M. Szczerowski, Toruń 2005, s. 212-233.

¹⁴ Por. *Metodyka pracy archiwalnej*, red. S. Nawrocki i S. Sierpowski, Poznań 1992, s. 195-198 [podrozdział *Opracowywanie nagrań dźwiękowych*].

¹⁵ <http://www.dsh.waw.pl> [dostęp 16 II 2008 r.]

¹⁶ <http://tnn.pl/himow.php> [dostęp 16 II 2008 r.]

¹⁷ <http://www.1944.pl> [dostęp 17 III 2008 r.]

przeznaczonym do archiwizacji. W pierwszej fazie typuje się instytucje, które są twórcami zasobu archiwalnego, następnie selekcjonuje się wytworzone przez nie materiały. Na liście najważniejszych źródeł, opracowanej przez H. Karczową, znajdują się sprawozdania, reportaże z wydarzeń o znaczeniu politycznym, społecznym, kulturalnym i gospodarczym, transmisje, wystąpienia, przemówienia, wywiady, relacje, wspomnienia¹⁸. Nie można jednak zapomnieć, że do wszystkich archiwów w kraju trafiają zbiory relacji ustnych, bądź też relacje, będące częścią zespołów.

Przy klasyfikacji materiałów dźwiękowych należy rozróżnić dwa pojęcia: relacji ustnych, o których była mowa wcześniej, i materiałów audiowizualnych, na które składają się wszelkie nagrania dźwiękowe (czyli również relacje ustne) oraz obrazy ruchome. Pojęcie materiałów audiowizualnych jest znacznie szersze. Zwracamy uwagę na to ze względu na brak precyzyjnych wytycznych, określających zakres materiałów, wchodzących w skład zasobu audiowizualnego – w kontekście tych materiałów wspomina się m. in. o nagraniach muzycznych znanych wykonawców, a także filmach. Zdefiniowanie jednego standardu dla wszystkich materiałów audialnych i audiowizualnych mogłoby stanowić problem – standard byłby zbyt obszerny, dlatego proponuje się formularz dla relacji ustnych, składający się z wybranych elementów. Jednocześnie formularz jest podstawą zdefiniowanej bazy danych. Przyjęcie takiego podziału wydaje się właściwe. Aby uniknąć zbędnego chaosu informacyjnego, przy opracowywaniu standardu należy jasno określić, jakie typy relacji ustnych podlegają procesowi archiwizacji w archiwach, i jakie jednocześnie stanowią część materiałów audiowizualnych.

W lutym 2008 roku, odbyła się konferencja poświęcona europejskiemu dziedzictwu audiowizualnemu. W jednym z referatów omówiono wnioski dotyczące programu TAPE (Training for Audiovisual Preservation in Europe)¹⁹. W założeniu program obejmował zagadnienia digitalizacji, zdefiniowania problemów związanych z opracowaniem materiałów audiowizualnych oraz przeprowadzenie warsztatów szkoleniowych w tym zakresie. W związku z projektem rozesłano ankiety do instytucji w Europie, w których znajdują się zbiory audiowizualne. Badaniom poddano: archiwa, biblioteki, muzea, instytucje badawcze, rozgłośnie radiowe i telewizyjne. Koordynatorzy projektu zwrócili szczególną uwagę na ilość odesłanych ankiet – na pierwszym miejscu znalazła się Polska – odpowiedziały 63 instytucje. Wyniki badań dają obraz potrzeb oraz wskazują na duże zainteresowanie opracowaniem i

---

¹⁸ H. Robótka, B. Ryszewski, A. Tomczak, dz. cyt., s. 162-163.

wykorzystaniem materiałów audiowizualnych w Europie. Instytucje nie dysponują jednak jednolitym opisem tychże archiwaliów – korzystają z różnych standardów międzynarodowych – ISBD, ISAD (G), MARC 21, Dublin Core, METS²⁰. Rozbieżności wpływają negatywnie na wymianę informacji, dlatego należy przedsięwziąć wszelkie kroki w celu ujednoczenia opisu.

Materiały, które podlegają archiwizacji należy poddać ocenie ze względu na ważność informacji oraz stan techniczny nagrania. Przy współczesnych metodach poprawy jakości nagrań oraz możliwościach ich transponowania na nowoczesne nośniki, nie powinno być problemu ze sprawami technicznymi. W tym przypadku wątpliwości mogą budzić tylko koszty realizacji takiego przedsięwzięcia – wymaga ono nowoczesnego sprzętu wysokiej jakości, wykwalifikowanej kadry i sporych nakładów finansowych. Jednak jeśli chcemy podążać za rozwiązaniami światowymi, musimy przedsięwziąć poważne i kosztowne kroki.

Techniki multimedialne są niewątpliwie najszybciej rozwijającymi się we współczesnym świecie. Piętnaście lat temu standardem zapisu danych była taśma magnetofonowa. Za piętnaście lat może być problem ze znalezieniem odpowiedniego odtwarzacza tychże taśm. Obecnie triumf święcą: format mp4 w muzyce, Blue Ray oraz HD w telewizji. Prawdopodobnie za rok będą miały one swoich następców. Zatem, sformułowanie standardu opisu archiwalnego relacji ustnych, wymaga podejścia abstrakcyjnego, uwzględniającego dynamikę rozwijającego się świata technologii multimedialnych.

W dzisiejszych czasach, gdy praktycznie każdy telefon komórkowy wyposażony jest w dyktafon, i właściwie każdy z nas może zaistnieć jako twórca relacji, stajemy przed problemem ilości tychże nagrań i ich selekcji. Rozwiązaniem problemu może okazać się baza danych. Jej zdefiniowanie umożliwi opanowanie ilości informacji, pozwala na wyodrębnienie tylko istotnych danych. Jednak, aby do tego doszło, niezbędna jest budowa standardu, który wpłynąłby na stworzenie jednolitego systemu informatycznego. Jest to droga do rozwoju sieci informacyjnej w archiwach. Skomputeryzowane systemy archiwalne tworzy się w celu przenoszenia, gromadzenia i przekazywania informacji w sieci archiwów²¹, dlatego niezbędne jest utworzenie systemu wymiany informacji pomiędzy instytucjami, takimi jak: archiwa, biblioteki i muzea. Mając na uwadze skuteczność i wysoką wydajność systemu

---

¹⁹ E. Klijn, Y. De Lusenet, *W świecie szpilek i rolek. Przegląd kolekcji audiowizualnych w Europie*, w: *Europejskie dziedzictwo audiowizualne. Materiały Międzynarodowej Konferencji Programu TAPE*, pod. red. E. Rosowskiej, Warszawa 2008, s. 29 - 161

²⁰ Tamże, s. 153.

²¹ B. Ryszewski, dz. cyt., s. 27.

informatycznego konieczne jest zdefiniowanie takiego standardu opisu, który poprawi jakość korzystania z zasobu archiwalnego.

Ze względu na złożoność relacji ustnych oraz różne ich typy należy w standardzie uwzględnić charakter każdej z nich oraz ich specyfikę. Stąd też nasza propozycja standardu jest dość rozbudowana, uwzględnia bowiem maksymalną ilość informacji potrzebnych potencjalnemu użytkownikowi – szczególnie obecnie, kiedy tak naprawdę klientami archiwów są „zwykli” ludzie, w mniejszym zaś stopniu badacze.

Poniższy standard stworzono na poziomie jednostki archiwalnej, gdyż należy zaznaczyć, że każda relacja ustna jest jednostkowa. Jednostką archiwalną jest najmniejsza częśćka materiałów archiwalnych, posiadająca własną sygnaturę²². W przypadku relacji ustnej powinno to być pojedyncze nagranie, zapisane w jednolitym formacie. Podstawą poniższego standardu jest FOPAR w nowej formie, z rozbudowanymi odpowiednio polami. Pracę nad standardem poprzedziła analiza materiału źródłowego – relacji ustnych różnych typów. Następnie wydzielono odpowiednie bloki:²³

1. Blok identyfikacji.
2. Blok danych proveniencyjnych.
3. Blok zawartości treściowej i charakterystyki.
4. Blok opisu formalnego i technicznego.
5. Blok danych o udostępnieniu.
6. Blok opisów uzupełniających z polami informującymi.
7. Blok słów kluczowych.
8. Blok uwag i bibliografii.

Na **blok identyfikacji** składa się siedem pól, określających miejsce jednostki w strukturze zasobu.

- nazwa archiwum,
- kod archiwum,
- nazwa zespołu lub zbioru,
- sygnatura jednostki archiwalnej,
- tytuł jednostki archiwalnej,
- daty skrajne,
- miejsce przechowywania.

---

²² B. Ryszewski, dz. cyt., s. 47

²³ Zastosowany opis opiera się na badaniach prof. B. Ryszewskiego, dotyczących standardu FOPAR, z uwzględnieniem standardu MAD.

Wpisanie nazwy archiwum oraz kodu umożliwia szybkie zlokalizowanie relacji, jeśli znajdowałaby się w ogólnopolskim systemie. Zdarza się, że relacja zostaje przekazana jako spuścizna po kimś (np. wywiady przekazane przez naukowca wraz z dokumentacją aktową), wtedy należy podać nazwę zespołu lub zbioru, w skład którego wchodzi jednostka, aby umożliwić powiązanie jej z materiałem aktowym, wytworzonym przez twórcę. Jednostki archiwalne relacji ustnych, które są pozazespołowe, powinny należeć do zbioru relacji. Jeśli relacja jest częścią zespołu, stanowi wtedy relację zespołową. Słusznie zauważa Halina Robótka, że nie należy rozbijać zespołów archiwalnych na części aktowe i nieaktowe²⁴. Każda z relacji powinna posiadać przyporządkowaną sygnaturę. Poza tym należy podać tytuł jednostki oraz daty skrajne. Właściwym byłoby wskazanie miejsca przechowywania, chociażby ze względu na stan fizyczny relacji – może być zapisana na płycie CD, DVD czy też taśmie magnetofonowej lub innym nośniku. Te z kolei powinny znajdować się w wydzielonym miejscu w archiwum. Nie podaje się w tym przypadku poziomu standardu, gdyż jak wspomniano wcześniej, każda relacja stanowi jednostkę archiwalną i na tym poziomie buduje się standard opisu.

Blok danych proveniencyjnych zawiera informacje o twórcach opisywanego obiektu, jego historii i archiwizacji. Znajdują się tutaj informacje na temat instytucji/osoby, która przekazała nagranie.

Najistotniejszym blokiem z punktu widzenia użytkownika będzie **blok zawartości treściowej i charakterystyki**. Składają się na niego następujące pola:

- tytuł oryginalny relacji,
- tytuł przetłumaczony relacji,
- typ relacji,
- data zapisu relacji,
- data pierwszej emisji relacji,
- przez kogo relacja została spisana,
- miejsce zapisu relacji,
- prowadzący/ przeprowadzający rozmowę,
- wykonawcy/ uczestnicy/ rozmówcy,
- opis zawartości.

---

²⁴ H. Robótka, *Problemy komputeryzacji archiwów dotyczące dokumentacji nieaktowej (Problem zespołowości. Struktura zespołów archiwalnych. Opis dokumentacji nieaktowej w standardzie FOPAR)*, w: *Komputeryzacja archiwów. Problemy opisu archiwaliów w skomputeryzowanych archiwalnych systemach informacyjnych*, t. 5, red. H. Robótka, Toruń 1999, s. 50.

Ten blok stanowi największy problem przy próbie standaryzacji. Ponieważ standard musi uwzględniać specyfikę relacji, niejasne mogą być pola określające jej uczestników. I tak, w przypadku kiedy relacją jest wywiad, wiadomo, że autorem jest przeprowadzający rozmowę, a wykonawcą rozmówca. Problem pojawia się, kiedy mamy do czynienia, np. z większą liczbą rozmówców podczas chociażby debaty. Jest to sprawa do przedyskutowania – czy wpisywać wszystkich uczestników, zabierających głos – nawet jeśli jest ich wielu, czy tylko głównych uczestników dyskusji. Powyższy blok powinien zawierać tytuł relacji w jego pierwotnej, nadanej przez twórcę wersji. Jednocześnie, zgodnie z praktyką stosowaną w archiwach, powinien zostać przetłumaczony na język polski, jeśli twórca użył obcojęzycznej wersji tytułu. Najważniejszym polem jest tutaj typ relacji – należy określić precyzyjnie czy mamy do czynienia z wywiadem, debatą, przemówieniem, wykładem, reportażem (radiowym, telewizyjnym), transmisją, zapisem wspomnień uczestników wydarzeń historycznych czy folklorem, tj.: piosenką, przyśpiewką, anegdotą czy przypowieścią. Problem ten można rozwiązać konkretyzując relacje, które podlegają archiwizacji i przy opracowywaniu bazy danych, w polu wyboru, wskazać na poszczególne typy. Ponieważ data zapisu relacji nie zawsze jest zgodna z emisją, należałoby uwzględnić tę informację w opisie – niekiedy relacje nie ujrzały światła dziennego przez długi okres czasu, co było uwarunkowane określonymi wydarzeniami historycznymi. Ważne jest uwzględnienie okoliczności, w jakich spisywana jest relacja. Dla korzystającego z zasobu jest istotne to, czy relacja nagrywana jest, np. w zaciszu domowym czy też w sali telewizyjnej – pozwala to wyrobić sobie zdanie na temat emocji towarzyszących wydarzeniu. W opisie zawartości należałoby podać krótki zarys problematyki ujętej w relacji.

W **bloku opisu formalnego i technicznego** znajdują się informacje na temat stanu technicznego relacji i jej stanu fizycznego. Polami wchodzącymi w skład bloku są:

- format zapisu – typ kompresji pliku,
- rozmiar/metraż nagrania,
- czas trwania relacji,
- język relacji,
- czy jest to oryginał czy kopia,
- czy relację przetransponowano na zapis cyfrowy,
- standard dźwięku,
- stan techniczny nagrania.

W archiwach narastają relacje zapisywane na taśmach magnetofonowych, video, płytach CD, DVD czy przenośnych nośnikach pamięci. Powinno się stworzyć system przyjazny dla potencjalnego klienta archiwum. Dlatego należy podać w tym miejscu maksimum danych, które umożliwią sprawne poruszanie się w gąszczu informacji. Przy formacie zapisu podajemy typ kompresji pliku – czy mamy do czynienia z formatem mp3, mp4, plikiem avi, divix czy innym, np. zapisem video. Określenie standardu dźwięku (mono, stereo, dolby) wpłynie na ocenę stanu technicznego i jakości nagrania, już na wstępie poszukiwań. Jeśli chodzi o konwersję nagrań do zapisu cyfrowego, to jest to kwestia sporna. Należy zastanowić się, czy powielać nagrania w systemie cyfrowym, ale chyba nie mamy wyboru, jeśli nie chcemy dopuścić do całkowitego zatarcia dźwięku lub niemożności jego odsłuchania.

Blok danych o udostępnieniu, zawiera informacje o możliwości udostępniania nagrania i rozwiewa kwestie sporne związane z prawami autorskimi. Powinien zawierać pola informujące czy jest instytucja bądź osoba posiadająca prawa autorskie, czy też nie ma informacji o stanie prawnym, co uniemożliwia udostępnianie, gdyż byłoby to niezgodne z prawem. Kwestia praw autorskich nabiera tutaj szczególnego znaczenia – jest ważniejsza niż w innego typu archiwaliach.

Proponuje się w tym bloku następujące pola rekordu:

- dostępność,
- czy możliwe jest kopiowanie nagrania,
- status prawny.

Blok opisów uzupełniających z polami informacyjnymi zawiera dane na temat daty wprowadzenia rekordu oraz osoby, która je wprowadziła. Są to pola:

- wprowadzający rekord,
- data wprowadzenia rekordu.

W celu usprawnienia wyszukiwania informacji w bazie danych (i nie tylko) wprowadza się słowa kluczowe osobowe, rzeczowe i geograficzne. Tutaj problemem, spędzającym sen z powiek archiwistom jest brak tezaursu archiwalnego, który byłby znany wyszukiwującym. Stworzenie sprawnego systemu informacyjnego jest podstawowym zadaniem informacji naukowej²⁵.

Ostatni blok to **blok uwag i bibliografii**, zawierający informacje uzupełniające opis całej jednostki archiwalnej. Znajdują się tutaj dwa pola:

---

²⁵ Tamże, s. 57.

- bibliografia,
- uwagi.

W celu skonkretyzowania powyższych wywodów teoretycznych podajemy opis standardu archiwalnego dla jednego z autentycznych wywiadów:

Blok identyfikacji

1. Nazwa archiwum
2. Kod archiwum
3. Nazwa zespołu lub zbioru
4. Sygnatura jednostki archiwalnej
5. Tytuł jednostki archiwalnej
6. Daty skrajne – 1956-1970
7. Miejsce przechowywania – zbiory prywatne prowadzącego rozmowę

Blok danych proveniencyjnych

8. Nazwa instytucji/osoby, która przekazała nagranie

Blok zawartości treściowej i charakterystyki

9. Tytuł oryginalny relacji – Władysław Ogrodziński o Instytucie Mazurskim i „Pojezierzu”
10. Tytuł przetłumaczony relacji
11. Typ relacji – wywiad
12. Data zapisu relacji – 20 VI 2005 r.
13. Data pierwszej emisji relacji
14. Przez kogo relacja została spisana – dr Izabela Lewandowska
15. Miejsce zapisu relacji – mieszkanie prywatne W. Ogrodzińskiego, Olsztyn
16. Prowadzący/ przeprowadzający rozmowę – dr Izabela Lewandowska
17. Wykonawcy/ uczestnicy/ rozmówcy – mgr Władysław Ogrodziński
18. Opis zawartości – pierwsze miesiące pracy Ogrodzińskiego w Instytucie Mazurskim, relacje z Sukertową-Biedrawiną, próby stworzenia Towarzystwa Przyjaciół Warmii i Mazur w Olsztynie, przejęcie Instytutu Mazurskiego przez PTH jako Stacji Naukowej, powstanie Stowarzyszenia „Pojezierze”, Olsztyńskiego Instytutu Naukowego, Fundacji Naukowej im. W. Kętrzyńskiego, działalność społeczno-kulturalna Ogrodzińskiego

Blok opisu formalnego i technicznego

19. Format zapisu/ typ kompresji pliku – mp3
20. Rozmiar/ metraż nagrania – 28 591 KB
21. Czas trwania relacji – 71 min.
22. Język relacji – polski

23. Czy jest to oryginał czy kopia – oryginał
24. Czy relację przetransponowano na zapis cyfrowy – początkowy zapis na mp3, następnie przekopowano na płytę CD
25. Standard dźwięku – stereo
26. Stan techniczny nagrania – w nagraniu słycać szumy

Blok danych o udostępnieniu

27. Dostępność – dostępny do badań naukowych ze wskazaniem źródła cytowań
28. Czy możliwe jest kopiowanie nagrania – tak
29. Status prawny – własność W. Ogrodzińskiego

Blok opisów uzupełniających z polami informacyjnymi

30. Wprowadzający rekord
31. Data wprowadzenia rekordu
32. Słowa kluczowe osobowe – Emilia Sukertowa-Biedrawina, Hieronim Skurpski, Roman Kogucki, Henryk Święcicki, Tadeusz Grygier, Wojciech Wrzesiński, Stanisław Herbst, Jerzy Szymański, Janusz Jasiński, Tadeusz Cieślak, Danuta Wojewódka-Traczyk
33. Słowa kluczowe rzeczowe – historia, region, nauka, stowarzyszenia, Instytut Mazurski, Towarzystwo Przyjaciół Warmii i Mazur w Olsztynie, Stacja Naukowa PTH, Stowarzyszenie „Pojezierze”, Olsztyński Instytut Naukowy, Fundacja Naukowa im. W. Kętrzyńskiego
34. Słowa kluczowe geograficzne – Warmia i Mazury, Olsztyn

Blok uwag i bibliografii

35. Bibliografia – 1) *Warmia i Mazury w latach 1946-1956 w relacji krakowskiego historyka Władysława Ogrodzińskiego*, „Przegląd Zachodni” 2005, nr 3, s. 128-145; 2) *Lata 1946-1956 na Warmii i Mazurach z perspektywy Władysława Ogrodzińskiego, historyka i bibliotekarza w Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie*, „Studia Historyczne” 2006, nr 3-4, s. 319-337; 3) *Ermland und Masuren aus der Perspektive von Władysław Ogrodziński*, (cz. 1) „Masurische Storchenpost“ 2006, nr 7, s. 30-34; (cz. 2) „Masurische Storchenpost“ 2006, nr 8, s. 18-21; (cz. 3) „Masurische Storchenpost“ 2006, nr 9, s. 24-28.
36. Uwagi – wywiad w dwóch plikach

Microsoft Access - [Standard opisu : Formularz]

Edycja Widok Wzrost Format Rekordy Narzędzia Okno Pomoc

Tabela 12

Standard opisu archiwalnego relacji ustnych

Identyfikacja | Dane powiernicze i udostępnianie | Zawartość treściowa i charakterystyka | Opis formalny i techniczny | Opisy uzupełniające z polami informacyjnymi | Uwagi i bibliografia

Identyfikator: Kod archiwum:

Nazwa archiwum:

Nazwa zespołu/zbioru:

Sygnatura jednostki archiwalnej: Daty skrajne:

Tytuł jednostki archiwalnej:

Miejsce przechowywania:

Rekord: 14 z 1

Widok formularza

Microsoft Access - [Standard opisu : Formularz]

Edycja Widok Wzrost Format Rekordy Narzędzia Okno Pomoc

Tabela 12

Standard opisu archiwalnego relacji ustnych

Identyfikacja | Dane powiernicze i udostępnianie | Zawartość treściowa i charakterystyka | Opis formalny i techniczny | Opisy uzupełniające z polami informacyjnymi | Uwagi i bibliografia

Nazwa instytucji/osoby przekazującej nagranie:

Dostępność:

Czy możliwe jest kopiowanie?:

Status prawny:

Rekord: 14 z 1

Widok formularza

Microsoft Access [Standard opisu - Formularz]

Edycja Widok Wstaw Format Rekordy Narzędzia Okno Pomoc

Tabela

Standard opisu archiwalnego relacji ustnych

Identyfikacja | Dane proweniencyjne i udostępnianie | Zawartość treściowa i charakterystyka | Opis formalny i techniczny | Opisy uzupełniające z polami informacyjnymi | Uwagi i bibliografia

Tytuł oryginalny relacji: **Władysław Ogrodziński o Instytucie Mazurskim i "Pojezierzu"**

Tytuł przetłumaczony:

Typ relacji: **wywiad**

Data zapisu: **20. 06. 2005 r.** Data pierwszej emisji:

Przez kogo została spisana?: **dr Izabela Lewandowska**

Miejsce zapisu: **mieszkanie prywatne W. Ogrodzińskiego, Olsztyn**

Prowadzący/przeprowadzający relację: **dr Izabela Lewandowska**

Wykonawcy/uczestnicy/rozmówcy: **mgr Władysław Ogrodziński**

Opis zawartości: **pierwsze miesiące pracy Ogrodzińskiego w Inst. Mazurskim, relacje z Sukertową-Biedrawiną, próby stworzenia Towarzystwa Przyjaciół Warmii i Mazur w Olsztynie, przejęcie Instytutu Mazurskiego przez PTH jako Stacji Naukowej, działalność społeczno-kulturalna**

Rekord: 1 z 1

Widok formularza.

Microsoft Access [Standard opisu - Formularz]

Edycja Widok Wstaw Format Rekordy Narzędzia Okno Pomoc

Tabela

Standard opisu archiwalnego relacji ustnych

Identyfikacja | Dane proweniencyjne i udostępnianie | Zawartość treściowa i charakterystyka | Opis formalny i techniczny | Opisy uzupełniające z polami informacyjnymi | Uwagi i bibliografia

Format zapisu/typ kompresji pliku: **mp3**

Rozmiar/metraż nagrania: **28591 kB**

Czas trwania relacji: **71 min.** Język relacji: **polski**

Oryginał/kopia: **oryginał**

Konwersja na zapis cyfrowy: **początkowy zapis na mp3, następnie przekopiowano na płytę CD**

Standard dźwięku: **stereo**

Stan techniczny nagrania: **w nagraniu słychać szumy**

Rekord: 1 z 1

Widok formularza.

Microsoft Access [Standard opisu - Formularz]

Edycja Widok Wzrost Format Rekordy Narzędzia Okno Pomoc

Tahoma 12

Standard opisu archiwalnego relacji ustnych

Identyfikacja | Dane proveniencyjne i udostępnianie | Zawartość treściowa i charakterystyka | Opis formalny i techniczny | Opisy uzupełniające z polami informacyjnymi | Uwagi i bibliografia

Słowa kluczowe osobowe: Emilia Sukertowa-Biedrawina, Hieronim Skurpski, Roman Kogucki, Henryk Święcicki, Tadeusz Grygier, Wojciech Wrześliński, Stanisław Herbst, Jerzy Szymański, Janusz Jasiński, Tadeusz Cieślak, Danuta Wojewódka-Traczyk

Słowa kluczowe rzeczowe: historia, region, nauka, stowarzyszenia, Instytut Mazurski, Towarzystwo Przyjaciół Warmii i Mazur w Olsztynie, Stacja Naukowa PTH, Stowarzyszenie "Pojezierze", Olsztyński Instytut Naukowy, Fundacja Naukowa im. W. Kętrzyńskiego

Słowa kluczowe geograficzne: Warmia i Mazury, Olsztyn

Data wprowadzenia rekordu:

Wprowadzający rekord:

Rekord: 1 z 1

Widok formularza

Microsoft Access [Standard opisu - Formularz]

Edycja Widok Wzrost Format Rekordy Narzędzia Okno Pomoc

Tahoma 12

Standard opisu archiwalnego relacji ustnych

Identyfikacja | Dane proveniencyjne i udostępnianie | Zawartość treściowa i charakterystyka | Opis formalny i techniczny | Opisy uzupełniające z polami informacyjnymi | Uwagi i bibliografia

Bibliografia: Warmia i Mazury w latach 1946-1956 w relacji krakowskiego historyka Władysława Ogrodzińskiego, "Przegląd Zachodni" 2005, nr 3, s. 128-145; Ermland u. Masuren aud der Perspektive von W. Ogrodziński, (cz. 1) "Masurische Storchepost" 2006, nr 7, s. 30-34

Uwagi: wywiad w dwóch plikach

Rekord: 1 z 1

Widok formularza